

O'zbek xotin-qizlari: ijtimoiy o'zgarishlar sovet hukumronligi davrida

Go'zal Karimovna Mardiyeva
Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya: Ma'lumki, XX asrning dastlabki yillarida O'zbekiston avval chor Rossiyasining, so'ngra Sho'rolar hukmoronligi ostida bo'ldi. Ushbu yillarda mamlakatda katta ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar yuz berdi. Ayniqsa Sovet davlati tashkil topganidan so'ng O'zbekiston hududida ham chuqur madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar amalga oshirildi. Xususan, "sovet sharqi" xotin-qizlarini "ozodlikka" chiqarish bahonasida sharq xalqlari turmush tarzida tubdan o'zgarishlar qilindi. O'zbek xotin-qizlari hayotida tub burulish davri edi. Sovet hukumati sharq ayollarini jamiyatning faol ishtirokchisiga aylantirdi. Ushbu maqolada o'zbek xotin-qizlarining sovet davrining dastlabki yillarida ijtimoiy ahvoli, ushbu yillarda amalga oshirilgan o'zgarishlar va islohatlar haqidagi ma'lumotlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: bolsheviklar, xotin-qizlar, hujum, madaniy o'zgarishlar, ishchi kuchi, ta'lim, ijtimoiy-siyosiy holat

Uzbek women: social changes during Soviet rule

Beautiful Karimovna Mardiyeva
Samarkand State Medical University

Abstract: It is known that in the early years of the 20th century, Uzbekistan was first under the rule of Tsarist Russia, and then under the rule of the Soviets. During these years, great socio-political changes took place in the country. Especially after the establishment of the Soviet state, profound cultural, socio-economic changes were carried out in the territory of Uzbekistan. In particular, radical changes were made in the way of life of the peoples of the East under the pretext of "liberating" the women of the "Soviet East". It was a turning point in the life of Uzbek women. The Soviet government turned eastern women into active participants in society. This article analyzes information about the social situation of Uzbek women in the early years of the Soviet era, the changes and reforms implemented in these years. done

Keywords: bolsheviks, women, attack, cultural changes, labor force, education, socio-political situation

Kirish. Rossiyadagi oktyabr to'ntarishidan so'ng yuzaga kelgan ijtimoiy-siyosiy holat, iqtisodiy, madaniy-mafkuraviy vaziyat O'zbekistonda sobiq sovet davlatining barcha bosqichlarida mohiyatan chuqur o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Sobiq kommunistik partiyaning kuchli siyosiylashgan institutlari XX asr 20-yillaridan boshlab xotin-qizlar masalasida boshqa davrlarga xos bo'lmagan, alohida siyosat yurgiza boshladi.

Ta'kidlash joizki, ushbu davrda O'zbekistonda xotin-qizlarni jamiyatni faol ishtirokchisiga aylantirishga oid amalga oshirilgan ishlar haqiqatdan muhim va ahamiyatlidir. Xotin-qizlarni ozod qilish eng avvalo ularning jamiyatda tutgan o'rnini belgilash bilan ro'yobga chiqadi. Shu sababli ham 20-yillar bu boradagi ahamiyatli bosqich bo'ldi. Xotin-qizlarning ijtimoiy hayotga jalb etilishi, jamiyatda ro'y berayotgan voqealar oldida ularning o'sib borayotgan mas'uliyati 20-30 yillarda o'zbek xotin-qizlarining holatidan darak beradi. Ushbu yillardan boshlab ularning saflaridan minglab davlat arboblari, olimlar, san'atkorlar va boshqa kasb egalari yetishib chiqdi.

Asosiy qism. 1917-yildagi bolsheviklar inqilobidan keyin SSSR hukumati uzoq muddatda kuchli va buzilmas sotsialistik rejim o'rnatish uchun iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy muammolarni hal qilishga harakat qildi. Buning uchun ko'plab huquqiy me'yorlar va targ'ibot vositalaridan foydalanildi. Sovet tuzumi Ittifoqning boshqa joylarida bo'lgani kabi O'rta Osiyoda ham ittifoq iqtisodiyotiga erishishga, ateistik, tenglikparast va dunyoviy davlat barpo etishga, til, madaniy va an'anaviy farqlaridan qat'i nazar, bir xil qadriyatlarga ega bo'lgan sovet xalqini yaratishga harakat qildi. Bundan tashqari, Sovet Ittifoqi an'anaviy turmush tarzi bilan bog'liq muammolarni o'zgartirishga, yo'q qilishga yoki hal qilishga harakat qildi

Sovet hukumatining kun tartibidagi masalalardan biri O'rta Osiyo "Ayollarni ozod qilish" edi. Bolsheviklar "ayollarni ozod qilish"dan maqsad asosiy e'tiborni iqtisodiy va siyosiy sohalarda yangi ishchi kuchini yaratishga qaratgan. Ular kommunistik jamiyatni barpo etish va uni bardavom qilish uchun ayollar muhim ijtimoiy qatlam ekanligiga qattiq ishonardilar. Ayollar bo'lajak kommunistik avlodlarning onalari deb hisoblangan va Sovet Ittifoqi turli mintaqalarning turli xususiyatlaridan qat'i nazar, butun Ittifoqdagi ayollarning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy ishtirokini rag'batlantirgan.

Sovet hukumatining o'zbek xotin-qizlarini ozodlikka chiqarishdek murakkab ish 1919-yil 12-noyabrda RKP(b)ning Turkiston o'lka qo'mitasida xotin-qizlar bo'limini tashkil etish bilan boshlagan edi. Keyinchalik u Turkiston KP Markaziy Qo'mitasi xotin-qizlar bo'limiga aylantirildi.[1]

Sovet rahbarlari mamlakatning barcha hududlarida ayollarni ozod qilish uchun ko'p harakat qilishgan. Ideal iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy sohalarda ayolni erkak bilan tenglashtirish edi. Buning uchun Sovet rahbarlari ayollarga onalik va xotinlik

rolini bajarishda yordam berish uchun ma'naviy va moddiy yordam ko'rsatdilar. Biroq, Sovet Ittifoqining maqsadlari Ittifoqning turli mintaqalarida ayollarni ozod qilish har xil sharoit va usullar bilan bog'liqedi. Shu sababli Lubin shuni takidlaydiki, Sovet Ittifoqining ayollarni ozod qilish siyosati huquqiy masala bo'lsa-da, Markaziy Osiyoda bu ijtimoiy va iqtisodiy me'yorlar haqida emas, balki diniy va an'anaviy jamiyat masalasi edi.[2]

Ayni vaqtda hududlarda xotin-qizlar bo'limlarini tashkil etish masalasiga ham alohida e'tibor berila boshlandi. 1919-yil noyabrda Toshkent, 1919-yil 14-dekabrda Samarqand, 1919-yil fevralda Farg'onada, 1920-yil martda Sirdaryoda, so'ngra Andijon, Kattaqo'rg'on, Kogon va boshqa hududlarda xuddi shunday bo'limlar ochila boshlandi. 1920-yilga oxiriga kelib respublikada 40 ga yaqin xotin-qizlar bo'limlari faoliyat yuritdi.[3]

1920 yillarning ikkinchi yarmiga kelib Sovet hukumatining "Hujum"(-musulmon ayollarning kiyimini "ochish" va o'zgartirish kampaniyasi) deb nomlangan kampaniyasi - Islomga qarshi kurashda, xususan, Tojikiston va O'zbekistonda (va boshqa joylarda) markaziy rol o'ynadi. "Hujum" kampaniyasi 1927-yilning mart oyida, Toshkentdagi Kommunistik partiya faollari Xalqaro xotin-qizlar kunini nishonlashdan so'ng boshlandi. Keyinchalik bu kampaniya Sovet rejimi tomonidan qo'llab-quvvatlandi va "O'rta osiyolik mazlum ayollarni zulm ostidan, feodal patriarxal jamiyat zanjirlari ozod qilmoqchi" deb e'lon qildi. Bundan ko'rinib turibdiki, ayollar ozodligi O'rta Osiyodagi tub musulmonlar orasidan sovet ittifoqchilari topish strategiyasining bir qismi sifatida amalga oshirilgan. Umuman olganda, Sovet davridagi ayollarni ochish kampaniyasi an'anaviy hayotga darhol va tubdan o'zgarishlar kiritish uchun mo'ljallangan edi. Mintaqada, xususan, gender munosabatlari va oilaviy hayot sohasida Islom ta'sirini buzmoqda.[4]

Bolsheviklar ongli ravishda "madaniyatchi" sifatida harakat qilishdi va o'zlarining "sivilizatsiya missiyasi" ning hajmi, shakli va xarakterini yoki ular singdirishga intilayotgan qadriyatlarni yashirishga unchalik harakat qilmadilar.[5] "Majburiy ozodlik" siyosati, pardani majburan tark etish va yolg'izlik amaliyoti bir o'zbek olimining ta'biri bilan aytganda, "azobli tarixiy jarayon bo'lib, erkinlikning bevaqt, zaif va nuqsonli shaklini tug'dirdi. bugungi kunda ham sobiq Sovet Sharqining barcha ayollari tomonidan his qilinmoqda.[6]

Shunga qaramay, bolsheviklarning ko'p g'oyalari yangilik edi. O'sha paytda ko'pchilik hukumatlar ayollarning ehtiyojlariga javob beradigan farovonlik davlatlari haqida o'ylamagan yoki yaratishga harakat qilmagan. Bolsheviklar ayollarga nisbatan madaniy va nomaqbul munosabatlarni qayta shakllantirishda muvaffaqiyat qozona olmaganligi aniq ko'rinib tursa-da, 1920-yillarning oxiriga kelib ayollar davlat o'qituvchisi, sog'liqni saqlash xizmati, ijtimoiy yordam ko'rsatuvchi va adolat

tarqatuvchi rollarni o'z zimmasiga ola boshladi. 1920-yillarda O'zbekistonda kuniga 40-80 nafar ayol ayollar klublariga shifokor maslahati uchun borganlar.[7]

Markaziy Osiyo ayollari hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan yuqorida aytib o'tilgan Hujum kompaniyalariga parallel ravishda Sovet hukumati ta'lim va asosiy savodxonlikni kengaytirib, ayniqsa, qizlar va ayollarga e'tibor qaratdi. Rejim ayollarning ta'lim va savodxonlik darslarini faol ravishda targ'ib qildi, universitetlarda talaba qizlar uchun kvota belgiladi va hatto ruxsat bermagan erkaklarni javobgarlikka tortdi. Ularning xotinlari va qizlari maktablarga borishlari uchun. Bu siyosat ayollarni faol fuqarolarga aylantirish, ularning an'ana va oilaga sodiqligidan voz kechib, ularni kengroq siyosiy hamjamiyat bilan tanishishga ko'ndirish uchun strategiyaning elementlari sifatida tushuniladi. Shunga qaramay, ayollarning avtonom siyosiy faoliyati to'xtatildi yoki ochiqdan-ochiq taqiqlandi.[8]

Xulosa. Xulosa qilib shuni aytish joiz-ki, sovet tuzumi davrida ayolning nima qilishi yoki qilmasligi qat'iy chegaralar ichida, sovet hukumati ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda belgilangan edi. Shuning uchun Sovet Ittifoqi ayollarning jamiyatdagi ahvolini yaxshilashga harakat qilar ekan, ushbu rejim ularga ham har doim ham ayollar uddalay olmaydigan og'ir mas'uliyat va rollarni yukladi. Aftidan, sovet tuzumi sharq ayollarning sadoqatini, oilasiga bo'ysunishni va hokazolarni yangi davlatga o'tkazmoqchi bo'ldi, lekin ularni ozod qilmoqchi emasdi. Faqatgina ulardan o'zlari uchun sodiq fuqarolar tarbiyalash edi. Ammo shunga qaramay sharq ayollarining mehnatsevarligi, shijoati va qobilyatlari tufayli ularni yanada o'z iqtidorlarini yanada keng ochishga yo'l ochib berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Алимova Д.А. Женский вопрос в Средней Азии. История изучения и современные проблемы. Ташкент, 1991. С.19
2. Özge ÖZ DÖM, Muslim Women in Soviet Central Asia, Tarih İncelemeleri Dergisi XXXIII / 1, 2018, b.94
3. Nishonboyeva Q.V. O'zbekistonda xotin-qizlar masalasini hal etishning madaniy jihatlari/20-30 yillar/ tajriba va oqibatlar. Tarix fan.diss., 1998. bet-31
4. Broxup, M., "Soviet Perception of Militant Islam", in Malik H. (ed.), Domestic Determinants of Soviet Foreign Policy toward South Asia and the Middle East, Palgrave Macmillan, 1990, p. 20.
5. Sharq Yulduzi, (4)1967:109
6. Choi Chattejee, Celebrating Women: International Women's Day in Russia and the Soviet Union, 1909-1939 (Bolsheviks), Ph.D. diss. (Indiana University, 1995), 7. Elizabeth A. Constantine, Public discourse and private lives: Uzbek women under soviet rule, 1917-1991, Ph.D. diss. (Indiana University, 2001), 115.

8. Edgar, A., "Bolshevism, Patriarchy, and the Nation: The Soviet Emancipation of Muslim Women in Pan-Islamic perspective", *Slavic Review*, 65 (2), 2006, pp. 259-263